

UDK:373.808.

Dilbarxon USMONOVA,
O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti stajyor tadqiqotchi
E-mail: dilbarusmonova@gamil.com
Navruza IRMUXAMEDOVA,
Guliston davlat universiteti tayanch doktorant

Shahrisabz davlat pedagogika instituti professori, p.f.d P.Jalolova taqrizi asosida

IMPROVING THE DESIGN COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS THROUGH ACTIVE METHODOLOGIES

Annotation

This article examines the development of design competence in pre-service teachers through the implementation of active learning methodologies. Design competence, defined as the ability to creatively plan, develop, and adapt instructional processes and materials, is essential for effective teaching in modern classrooms. The study examines a variety of active methodologies, such as project-based learning, problem-based learning, and collaborative design tasks that encourage student engagement, critical thinking, and application. The results suggest that integrating active methodologies into teacher education programs significantly improves pre-service teachers' ability to develop innovative and student-centered instructional strategies. The results suggest that the use of such pedagogical approaches not only develops technical skills but also reflective and flexible thinking, thereby preparing pre-service teachers for the dynamic demands of the teaching profession.

Key words: Methodology, competence, research project, innovation, pedagogical.

ПОВЫШЕНИЕ ПРОЕКТНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ С ПОМОЩЬЮ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие проектной компетентности у будущих учителей посредством внедрения методов активного обучения. Проектная компетентность, определяемая как способность творчески планировать, разрабатывать и адаптировать учебные процессы и материалы, необходима для эффективного преподавания в современных классах. В исследовании рассматриваются различные активные методологии, такие как проектное обучение, проблемное обучение и совместные проектные задания, которые стимулируют вовлеченность учащихся, критическое мышление и практическое применение знаний. Результаты показывают, что интеграция активных методологий в программы педагогического образования значительно повышает способность будущих учителей разрабатывать инновационные и лично-ориентированные стратегии обучения. Результаты показывают, что использование таких педагогических подходов развивает не только технические навыки, но и рефлексивное и гибкое мышление, тем самым готовя будущих учителей к динамичным требованиям педагогической профессии.

Ключевые слова: Методология, компетентность, исследовательский проект, инновации, педагогический.

FAOL METODOLOGIYALAR YORDAMIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING LOYIHALASH KOMPETENSIYASINI YAXSHILASH

Аннотация

Bu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning faol ta'lim metodologiyalarini joriy etish orqali loyihalash kompetensiyasini oshirishni o'rganadi. Ta'lim jarayonlari va materiallarini ijodiy rejalashtirish, ishlab chiqish va moslashtirish qobiliyati sifatida tavsiflangan dizayn kompetensiyasi zamonaviy sinflarda samarali o'qitish uchun zarurdir. Tadqiqot loyihaga asoslangan ta'lim, muammoli ta'lim va talabalarning faolligini, tanqidiy fikrlashni va amaliy qo'llashni rag'batlantiradigan hamkorlikdagi dizayn vazifalari kabi turli xil faol metodologiyalarni tahlil qiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, faol metodologiyalarni o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga integratsiya qilish boshlang'ich o'qituvchilarning innovatsion va o'quvchilarga yo'naltirilgan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bunday pedagogik yondashuvlarni qo'llash nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki reflektiv va moslashuvchan fikrlashni ham rivojlantiradi va shu orqali bo'lajak o'qituvchilarni o'qituvchilik kasbining dinamik talablariga tayyorlaydi.

Kalit so'zlar: Metodologiya, kompetensiya, tadqiqot loyiha, innovatsion, pedagogik.

Kirish. Bugungi globallashtirish davrida xalqaro mehnat bozorining asosiy talabi – zamonaviy talablarni qondira oladigan, yuqori malakali va raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlashdan iborat. Buning sababi shundaki, jamiyat erkin fikrlovchi, o'z salohiyatini to'liq namoyon eta oladigan, o'ziga ob'ektiv baho bera biladigan shaxslar orqali rivojlanadi. Bunday shaxslar taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Shu bois, pedagog kadrlarning kasbiy kompetentligini oshirish, ta'lim mazmunini yangilash,

zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'zlashtirish, ilg'or xorijiy tajribani amaliyotga joriy etish dolzarb vazifalardan sanaladi.

Hozirgi kunda ta'lim tizimida sifatni oshirish, yo'nalishlar o'rtasida uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash maqsadida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shu jarayonda bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda "kompetensiya" tushunchasining o'rni beqiyosdir. Kompetensiya – bu doimiy o'rganish, zamon

talablariga mos ravishda yangi bilim va ko'nikmalarni egallash, ularni amaliyotda qo'llash qobiliyatidir. "Kasbiy kompetensiya" atamasi esa pedagogik faoliyatda tez-tez qo'llanmoqda. U lotincha "kompetentia" so'zidan olingan bo'lib, ma'lum bilim va tajribaga asoslangan masalalarni hal qilish qobiliyatini anglatadi [5].

Kasbiy kompetensiya bu – bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy faoliyatga samarali tarzda tadbiiq etish qobiliyatidir. U muayyan kasbiy vazifalarni bajarish imkonini beradi. Kompetensiyalar turlicha ko'rinishda namoyon bo'ladi:

Individual kompetensiya – shaxsiy yutuqlarga erishishga yordam beruvchi fazilatlar;

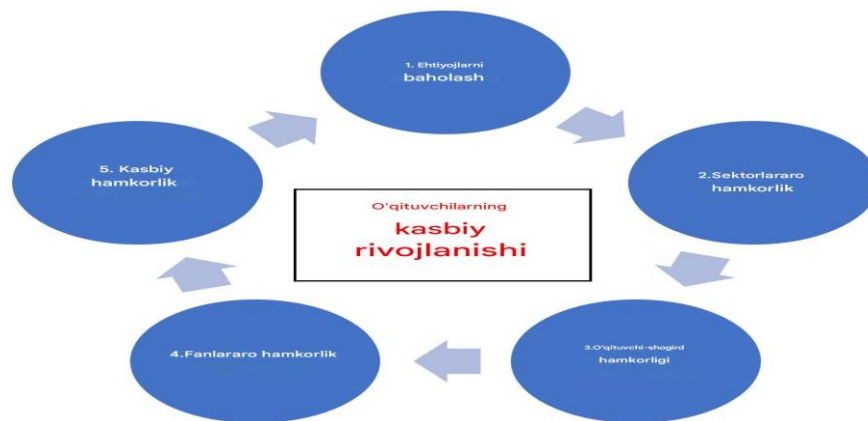
Yetakchilik kompetensiyasi – boshqaruvdan ko'ra, yo'l ko'rsatish, ilhom berish salohiyati;

Funksional kompetensiya – insonning kasbiy faoliyati doirasidagi qobiliyatlari;

Ijtimoiy kompetensiya – jamoada ishlash, muloqot qilish va moslashuvchanlik;

Hissiy kompetensiya – shaxsiy kuchli va zaif tomonlarni anglab, ularni boshqara olish qobiliyati.

Mulohaza: o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishining ishtirokchi doirasi

1-rasm: O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishining ishtirokchi doirasi diagrammasi

Emansipator intilish bilan ishtirokchi yondashuvni qabul qilib, biz asosiy darajadagi o'qituvchilarni kontekstga mos keladigan yondashuvlarni ishlab chiqishda qo'llab-quvvatlovchi qulay va demokratik makonni yaratdik va shu bilan o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi uchun ishtirokchi asosni nazarda tutdik. O'qituvchilarning ozodlikka intilishlari PAR jarayonining turli bosqichlarida o'zlarining professional vakolatlarini kuchaytirdi. Masalan, "texnik manfaat"ni boshqaradigan, o'quvchilar va o'quv muhitini nazorat qiladigan istaksiz o'qituvchi asta-sekin kontekstga mos yondashuvlarni qo'llash shubhasini yengib, qulaylik zonasidan chiqib ketdi. Kommunikativ o'qituvchi, "amaliy qiziqish" ni boshqargan holda, o'quvchilarning pedagogik yondashuvlarini o'rganish va yaxshilash uchun konsensual tushunishga intildi. "Emansipatsiya manfaati"ni boshqargan ishtirokchi o'qituvchi faol tashabbus ko'rsatdi va o'quvchilarga dialoglar orqali mos o'quv muhitini yaratib, o'zlarining kontekstga mos keladigan yondashuvlarini o'rganish va amaliyotga tatbiq etish imkonini berdi. Bundan tashqari, o'zgartirish niyatidagi ishtirokchi yondashuv o'z-o'zini so'roq qilish va doimiy ravishda harakatni yaxshilash orqali talabalar, o'qituvchilar, o'qituvchi va mahalliy rassomlar o'rtasida o'zaro munosabatlarni rivojlantirdi. Bundan tashqari, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlik talabaga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarni va o'qituvchilarning bog'lanish, hamkorlik va pedagogik avtonomiyani kuchaytirdi. Ushbu avtonom harakatlar qobiliyati o'qituvchilarning kasbiy o'sishini (McNiff, 2017) va "jamoat

Kasbiy kompetensiya va o'zlikni anglash – bu uzluksiz davom etuvchi jarayondir. Inson bolaligidan orzu qiladi, kasb tanlaydi, so'ngra u kasbga kiradi va hayot davomida shaxsiy o'zgarishlar hamda mehnat bozori talablari asosida kasbini o'zgartiradi.

Demak, kasbiy kompetensiya – bu bilim, ko'nikma, shaxsiy fazilatlar, fikrlash uslublari va javobgarlikni o'z ichiga oluvchi murakkab integrativ tushunchadir. Bugungi o'qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirish – bu uning har kungi samaradorligini va ish unumdorligini oshirish bilan bevosita bog'liq. O'qituvchilik faoliyatida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal etish orqali malakali kadrlar tayyorlash mumkin.

Shuningdek, pedagogik va psixologik bilim hamda ko'nikmalarni oshirish zarurati ta'limga qo'yilayotgan yangi ijtimoiy talablar bilan bevosita bog'liqdir. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kasbiy tayyorgarlik darajasi baholanib, mavjud ehtiyojlar aniqlanadi. Shu asosda, innovatsiyalarni ta'limga joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

agentligi" (Bandura, 2001) ko'rsatdi. Misol uchun, o'qituvchi va talaba hamkorligi guruh ishlarini o'zlashtirishga yordam berdi, o'quv dasturlarini integratsiyalash hissini rivojlantirish va o'qituvchi va talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni rivojlantirishga yordam berdi. Xuddi shunday, maktab direktori va o'qituvchilarning hamkorligi kasbiy ta'lim muhitini uyg'unlashtirdi. Asosiy darajadagi va o'rta maktab o'qituvchilari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik kollegial ta'lim va muhtojlarga yordam berish uchun fanlararo hamkorlik muhitini yaratdi. Tadqiqotchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlik o'zaro professional almashish muhitini yaratdi, bu esa joyida qo'llab-quvvatlash uchun qulay joy ochdi. Shuningdek, u o'z-o'zini aks ettirish uchun imkoniyat yaratdi. Muxtasar qilib aytganda, hamkorlikning ko'p qatlamlari mavjud o'quv dasturini ularning konteksti bilan bog'lash uchun o'qituvchilarning avtonomiyasi uchun demokratik maydonni ishlab chiqdi. Quyidagi o'nta shart o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishining kontekstga mos keladigan yondashuvlari uchun xavfsiz maydonni ta'minladi:

PAR harakatlarini aks ettirishning kontekstga sezgirligi o'qituvchilarni avtonom harakat qilishga undagan jarayonga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarni yoshartirdi;

Haqiqiy ehtiyojlarni tushuntirish o'qituvchilarning o'z-o'zini yo'riqnomalarini belgilaydi; 3) mavjud resurslar va mahalliy bilimlarni hurmat qilish hamkorlik va hamkorlik uchun platforma yaratdi;

Kontekstga mos keladigan hamkorlik yondashuvlarini moslashtirishda moslashuvchanlik faol ishtirok etish uchun qulay muhit yaratdi;

Joyida qo'llab-quvvatlash va fikr-mulohazalar o'qituvchilarni o'z-o'zini aks ettirishga jalb qilgan va shu bilan ularning harakatlarini yaxshilagan;

Tadqiqotchi yoki fasilitatorning "ma'ruza davomida yurishi" (Chevalier & Buckles, 2019) fasilitator va o'qituvchilar o'rtasida ishonchni mustahkamladi;

Inklyuzivlik muhtojlarga yordam, ishonch va g'amxo'rlik olish va berish imkoniyatini beradi;

Kommunikativ makonni yaratishni maqsad qilgan professional o'quv hamjamiyatining tashkil etilishi gapirish, tinglash, so'rash va barcha ovozlarni hurmat qilish imkoniyatini berdi (Habermas, 1972);

O'qituvchilar bilan birga bo'lish va "har bir inson hayotining qadriligi va ajralmas o'ziga xosligini" e'tirof etish orqali ular o'zaro bog'liqlik hissini kuchaytirdi (Kemmis, 2008,

134-bet), ular kasbiy mas'uliyat va kasbiy rivojlanish faoliyatiga egalik qilishdi;

O'qituvchilar bilan o'zlarining haqiqiy sharoitlariga ko'p vaqt ajratish fasilitatorlar va o'qituvchilar o'rtasidagi uyg'un munosabatlarni kuchaytirdi. Muxtasar qilib aytganda, biz o'qituvchilar va tadqiqotchilar o'rtasidagi hamkorlikni o'qituvchilarning avtonom o'quvchilarga aylanishi uchun o'qituvchilarning professional agentligini oshirishga yordam berishimiz mumkin. Biroq, "haqiqiy ishtirok etish" zaruriy shartdir. O'qituvchilarning hamkorligi belgilangan doirada ishlashni kuchaytirishi mumkin, lekin paydo bo'ladigan kontekstga javob beradigan hamkorlik yondashuvlarini qamrab olish o'qituvchilarning innovatsion pedagogik fikrlash va o'quv dasturlarini integratsiyalash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Kontekstga mos keladigan bunday yondashuvlar ishtirokchi yondashuvlar bo'lib, ular o'xshash sharoitdagi maktab o'qituvchilari uchun samarali kasbiy rivojlanish asosi bo'lishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Rozikov U.A. and Eshkabilov Yu.Kh. On models with uncountable set of spin values on a Cayley tree: Integral equations //Math. Phys. Anal. Geom. 2010, №13. P. 275-286.
2. Eshkabilov Yu.Kh., Haydarov F.H., Rozikov U.A. Non-uniqueness of Gibbs measure for models with uncountable set of spin values on a Cayley Tree // J.Stat.Phys. 2012. №147. P.779-794.
3. Nodirov Sh., Yorboboyev A., Usmonova D. "О единственности неподвижных точек некоторых стохастических операторов на одномерном симплексе" Math international conference Samarqand. 23-24 sentabr 2022-y
4. Jamolova S.M., Usmonova D.S. "Kompleks o'zgaruvchilarning chiziqli ishlab chiqarish funktsiyalari" O'zMU XABARLARI ilmiy jurnali 2022 1/6 Toshkent-2022
5. Carr J, Inside Cyber Warfare. Mapping the Cyber Underworld, O'Reilly 2nd edition, 2012
6. Nodirov Sh., Rahimov F., Usmonova D. "Bir o'lchamli simpleksda qat'iy musbat yuqori darajali stoxastik operatorning qo'zg'almas nuqtalari" "analizning zamonaviy muommolari" Qarshi davlat universiteti 2-3 iyul 2023 -y.